

4. Struktura domácností jednotlivců

4.1. Struktura domácností jednotlivců podle pohlaví a věku

Více než polovinu z celkového počtu 1 276,2 tis. domácností jednotlivců v České republice představují ženy – 709,9 tis., tj. 55,6 %. Domácností mužů bylo sečteno 566,3 tis. Podíl žen mezi jednotlivci se tedy od předchozího sčítání snížil, v roce 1991 představovaly ženy 61,3 % domácností jednotlivců. Zastoupení žen mezi domácnostmi jednotlivců je ovšem stále vyšší než jejich podíl v celé populaci (51,3 %).

Přestože od roku 1970 se mezi domácnostmi jednotlivců významně zvýšilo zastoupení osob v mladším a středním věku, většinu stále představují starší lidé. Při sčítání 2001 tvořily největší část domácností jednotlivců – 29,3 % osoby starší 70 let. Vyšší počty byly zaznamenány také ve věkových kategoriích mezi 50-69 lety a ve skupině 25-29letých. Za těmito údaji jsou ovšem skryty značné rozdíly ve věkové struktuře domácností jednotlivců u mužů a žen.

Tab. 12 Cenzové domácnosti jednotlivců podle pohlaví a věku v roce 2001

Věk	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	Muži	ženy	celkem
15 - 19	4 684	4 904	9 588	0,8	0,7	0,8
20 - 24	40 439	37 361	77 800	7,1	5,3	6,1
25 - 29	72 391	40 805	113 196	12,8	5,7	8,9
30 - 34	58 244	19 063	77 307	10,3	2,7	6,1
35 - 39	54 002	14 983	68 985	9,5	2,1	5,4
40 - 44	49 798	17 112	66 910	8,8	2,4	5,2
45 - 49	57 099	28 627	85 726	10,1	4,0	6,7
50 - 54	57 065	46 074	103 139	10,1	6,5	8,1
55 - 59	43 368	56 892	100 260	7,7	8,0	7,9
60 - 64	29 173	61 379	90 552	5,2	8,6	7,1
65 - 69	26 742	80 263	107 005	4,7	11,3	8,4
70+	72 500	301 941	374 441	12,8	42,5	29,3
nezjištěno	784	483	1 267	0,1	0,1	0,1
Celkem	566 289	709 887	1 276 176	100,0	100,0	100,0
v %	44,4	55,6	100,0	X	x	x

U domácností jednotlivců – žen velmi výrazně převažují osoby ve vyšších věkových skupinách. Více než polovinu domácností žen představují osoby starší 65 let, ženy ve věku nad 70 let tvoří 42,5 %. V tomto věku je domácností žen 3-4krát více než domácností mužů; je to dáno podstatně vyšší úmrtností mužů ve starších věkových skupinách, a tím častějším ovdověním žen. Počty jednočlenných domácností žen se zvyšují přibližně od 50. roku života. Více samostatných domácností žen je také ve věku 20-29 let, naopak mezi 30-44 lety jsou jejich počty malé.

U mužů je naproti tomu rozložení domácností jednotlivců podle věku mnohem rovnoměrnější. Muži starší 70 let tvoří pouze 12,8 % domácností mužů, přibližně stejně početná je ale i skupina 25-29letých. Také věkové kategorie mezi 30.-54. rokem jsou poměrně silně a rovnoměrně zastoupeny, po 55. roce života se počty samostatných domácností mužů snižují. Z toho důvodu je ve všech věkových skupinách mezi 20-54 lety počet domácností jednotlivců – mužů vyšší než počet domácností žen, mezi 30-44 lety dokonce až trojnásobně. Je to způsobeno jednak vyšším počtem svobodných mužů než žen v celé populaci, jednak tím, že po rozvodu zpravidla děti zůstávají s matkou jako neúplná rodina, zatímco rozvedený muž zůstává (alespoň dočasně, neboť muži naopak

častěji než ženy uzavírají po rozvodu další sňatek) domácností jednotlivce. Nad věkovou hranicí 55 let začínají pak z důvodu mužské nadúmrtnosti početně převažovat domácnosti žen.

Přestože populace České republiky celkově stárne, v souboru domácností jednotlivců se podíl starších osob mezi roky 1991 a 2001 naopak mírně snížil ve prospěch mladších věkových skupin. Podíl osob starších 60 let mezi domácnostmi jednotlivců klesl v tomto období u mužů z 29,1 % na 27,7 %, u žen ze 70,4 % na 68,3 %.

Domácnosti jednotlivců bydlící v bytě samostatně představují největší část – celé tři čtvrtiny – souboru všech domácností jednotlivců; jejich struktura je proto velmi podobná, převaha žen a starších osob je zde však ještě výraznější. Ze samostatně bydlících domácností jednotlivců tvoří ženy téměř tři pětiny (58,9 %). Více než třetina osob bydlících v bytě samostatně je starší 70 let, zatímco zastoupení věkových skupin do 50 let je nižší.

Tab. 13 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle pohlaví a věku v roce 2001

Věk	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	Celkem
15 - 19	2 756	2 810	5 566	0,7	0,5	0,6
20 - 24	20 999	20 042	41 041	5,3	3,5	4,2
25 - 29	42 240	24 920	67 160	10,6	4,3	6,9
30 - 34	35 847	11 685	47 532	9,0	2,0	4,9
35 - 39	35 457	9 007	44 464	8,9	1,6	4,6
40 - 44	33 768	10 497	44 265	8,5	1,8	4,6
45 - 49	40 565	19 672	60 237	10,2	3,4	6,2
50 - 54	42 449	34 986	77 435	10,6	6,1	8,0
55 - 59	34 071	47 644	81 715	8,5	8,3	8,4
60 - 64	24 132	53 896	78 028	6,0	9,4	8,0
65 - 69	22 972	71 628	94 600	5,8	12,5	9,7
70+	63 664	266 087	329 751	15,9	46,4	33,9
nezjištěno	566	336	902	0,1	0,1	0,1
Celkem	399 486	573 210	972 696	100,0	100,0	100,0
v %	41,1	58,9	100,0	x	x	x

Z domácností žen bydlících v bytě samostatně představují ženy ve věku nad 60 let více než dvě třetiny, ženy starší 70 let ještě 46,4 %. Ze všech samostatně bydlících domácností jednotlivců tvoří největší část – více než čtvrtinu – právě ženy ve věku 70 a více let. Také mezi domácnostmi mužů žijících v bytě samostatně připadá největší podíl – 15,9 % - na věkovou kategorii nad 70 let, ale poměrně silně a rovnoměrně jsou zastoupeny všechny věkové skupiny mezi 25-59 lety.

Naopak mezi domácnostmi jednotlivců, které bydlí v bytě společně s další domácností, tvoří většinu muži, z 303,5 tis. takovýchto domácností představují téměř 55 %. Zde je výrazná převaha mladších věkových skupin; více než třetina spolubydlících jednotlivců spadá do věkové kategorie 20-34 let, osoby ve věku 70 a více let představují pouze 14,7 %. Starší lidé tedy, pokud jim to zdravotní stav dovoluje, spíše zůstávají po ztrátě partnera bydlet osaměle, ve svém původním bytě; pro mladé je ale získání nového samostatného bydlení obtížněji dostupné, a proto zřejmě častěji i při samostatném hospodaření volí společné bydlení s dalšími osobami.

Také u spolubydlících domácností jednotlivců se značně liší věková struktura u mužů a žen. Mezi domácnostmi spolubydlících jednotlivců - žen představují osoby starší 70 let opět největší část - 26,2 %; další téměř čtvrtinu tvoří mladé ženy ve věku 20-29 let. U mužů naopak výrazně převažují mladší věkové skupiny; více než 30 % představují muži ve věku 25-34 let, ale významně zastoupeny jsou i věkové kategorie 20-24 a 35-49 let, teprve po 50. roce života se počty spolubydlících jednotlivců snižují.

Tab. 14 Cenzové domácnosti jednotlivců spolubydlící v bytě s další cenzovou domácností podle pohlaví a věku v roce 2001

Věk	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
15 - 19	1 928	2 094	4 022	1,2	1,5	1,3
20 - 24	19 440	17 319	36 759	11,7	12,7	12,1
25 - 29	30 151	15 885	46 036	18,1	11,6	15,2
30 - 34	22 397	7 378	29 775	13,4	5,4	9,8
35 - 39	18 545	5 976	24 521	11,1	4,4	8,1
40 - 44	16 030	6 615	22 645	9,6	4,8	7,5
45 - 49	16 534	8 955	25 489	9,9	6,6	8,4
50 - 54	14 616	11 088	25 704	8,8	8,1	8,5
55 - 59	9 297	9 248	18 545	5,6	6,8	6,1
60 - 64	5 041	7 483	12 524	3,0	5,5	4,1
65 - 69	3 770	8 635	12 405	2,3	6,3	4,1
70+	8 836	35 854	44 690	5,3	26,2	14,7
nezjištěno	218	147	365	0,1	0,1	0,1
Celkem	166 803	136 677	303 480	100,0	100,0	100,0
v %	55,0	45,0	100,0	x	x	x

4.2. Struktura domácností jednotlivců podle rodinného stavu

Složení domácností jednotlivců podle rodinného stavu velmi úzce souvisí s věkovou strukturou. Vzhledem k tomu, že mezi domácnostmi jednotlivců převažují starší věkové skupiny, je pochopitelné, že více než třetinu (36,1 %) domácností jednotlivců tvoří osoby ovdovělé. Více než čtvrtinu jednotlivců představují rozvedení, další čtvrtinu pak svobodní. Poněkud překvapivé je, že více než 130 tis., tedy přibližně desetina jednotlivců tvořících samostatnou cenzovou domácnost, zapsala při sčítání rodinný stav „ženatý/vdaná“. Nelze však rozlišit, zda jde o fakticky rozpadlá manželství, kdy manželé žijí odděleně, ačkoli nebyli rozvedeni, nebo se jedná pouze o umělé rozdělení manželů při sčítání, vzniklé tím, že jeden z manželů je k trvalému pobytu přihlášen v jiném místě; domácnosti byly totiž vytvářeny pouze z trvale bydlících osob.

Tab. 15 Cenzové domácnosti jednotlivců podle rodinného stavu v roce 2001

	Rodinný stav					Celkem
	svobodný/á	ženatý/vdaná	rozvedený/á	ovdovělý/á	nezjištěn	
abs.						
Muži	205 694	83 650	187 666	71 127	18 152	566 289
Ženy	120 382	46 710	143 494	389 069	10 232	709 887
Celkem	326 076	130 360	331 160	460 196	28 384	1 276 176
v %						
Muži	36,3	14,8	33,1	12,6	3,2	100,0
Ženy	17,0	6,6	20,2	54,8	1,4	100,0
Celkem	25,6	10,2	25,9	36,1	2,2	100,0

Ve srovnání s rokem 1991 se struktura domácností jednotlivců podle rodinného stavu změnila. Vzrostl především podíl svobodných jednotlivců, a to jak u mužů tak i žen (v roce 1991 dosahoval jen 31,5 % a 12,6 %), v menší míře ve zvýšil i podíl rozvedených jednotlivců (především u žen – ze 16,1 % v roce 1991 na 20,2 % v roce 2001), na druhé straně se výrazně snížil podíl ovdovělých jednotlivců (z 18,3 % na 12,6 % u mužů a z 65,1 % na 54,8 % u žen).

Ve skupinách svobodných, ženatých/vdaných a rozvedených jednotlivců v samostatné domácnosti jsou počty mužů značně vyšší než počty žen, a to nejen celkově, ale i ve většině věkových skupin. Ženy převažují mezi rozvedenými jednotlivci až přibližně od 55. roku, mezi svobodnými dokonce až ve věkové kategorii 70 a více let; mezi ženatými/vdanými pouze do věku 24 let. U mužů také častěji nebyl rodinný stav zjištěn vůbec. Naproti tomu mezi ovdovělými je vzhledem k větší úmrtnosti mužů vyšší počet žen ve všech věkových skupinách, v úhrnu je zde více než pětinašobná převaha žen.

Odtud vyplývají velké rozdíly ve struktuře podle rodinného stavu u domácností jednotlivců mužů a žen. Mezi domácnostmi žen představují více než polovinu (54,8 %) ženy ovdovělé, další pětinu rozvedené, více než šestina žen je svobodných a jen 6,6 % vdaných. Naopak u domácností jednotlivců mužů, kde jsou výrazněji zastoupeny mladší věkové skupiny, je nejvíce svobodných (36,3 %), další třetinu tvoří rozvedení, téměř 15 % mužů je ženatých a nejméně je vdovců - pouze jedna osmina.

Tab. 16 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle rodinného stavu v roce 2001

	Rodinný stav					Celkem
	svobodný/á	ženatý/vdaná	rozvedený/á	ovdovělý/á	nezjištěn	
abs.						
Muži	146 760	52 165	126 773	61 614	12 174	399 486
Ženy	88 590	31 487	104 511	341 196	7 426	573 210
Celkem	235 350	83 652	231 284	402 810	19 600	972 696
v %						
Muži	36,7	13,1	31,7	15,4	3,0	100,0
Ženy	15,5	5,5	18,2	59,5	1,3	100,0
Celkem	24,2	8,6	23,8	41,4	2,0	100,0

U domácností jednotlivců bydlících v bytě samostatně převažují ovdovělé osoby ještě výrazněji, tvoří více než dvě pětiny této skupiny. Mezi samostatně bydlícími ženami přitom představují ovdovělé téměř tři pětiny; následují rozvedené a svobodné. Také u mužů samostatně bydlících je podíl ovdovělých vyšší (15,4 %), nejvíce je však opět mužů svobodných a rozvedených.

Naopak v domácnostech jednotlivců bydlících společně s další domácností žijí nejčastěji – téměř ve třetině případů - lidé rozvedení (po rozvodu se bývalý manžel či manželka nemá kam přestěhovat a tak zatím žije na stejné adrese s rozvedeným partnerem). Druhou nejpočetnější skupinu (téměř 30 %) představují svobodní. Značně nižší je podíl ovdovělých - 18,9 %, naopak více je ženatých mužů a vdaných žen.

Tab. 17 Cenzové domácnosti jednotlivců spolubydlící v bytě s další cenzovou domácností podle rodinného stavu v roce 2001

	Rodinný stav					Celkem
	svobodný/á	ženatý/vdaná	rozvedený/á	ovdovělý/á	nezjištěn	
abs.						
Muži	58 934	31 485	60 893	9 513	5 978	166 803
Ženy	31 792	15 223	38 983	47 873	2 806	136 677
Celkem	90 726	46 708	99 876	57 386	8 784	303 480
v %						
Muži	35,3	18,9	36,5	5,7	3,6	100,0
Ženy	23,3	11,1	28,5	35,0	2,1	100,0
Celkem	29,9	15,4	32,9	18,9	2,9	100,0

Také u spolubydlících domácností jednotlivců je struktura podle rodinného stavu zcela odlišná u mužů a u žen. I mezi ženami ve spolubydlících domácnostech jednotlivců zaujímají největší část ženy ovdovělé, i když zde je jejich převaha již daleko menší – tvoří jen málo přes třetinu žen-jednotlivců. Druhou nejpočetnější skupinu představují rozvedené (28,5 %), svobodné tvoří téměř čtvrtinu a vdané ženy jednu devítninu. Spolubydlící jednotlivci - muži jsou nejčastěji rozvedení (36,5 %) nebo svobodní (35,3 %). Poměrně významnou část z nich představují také muži ženatí (téměř pětina), naopak ovdovělých je v této skupině velmi málo.

4.3. Struktura domácností jednotlivců podle ekonomické aktivity

I rozložení domácností jednotlivců podle ekonomické aktivity je nejvíce ovlivněno věkovou strukturou. Celá polovina jednotlivců žijících v samostatné domácnosti je ekonomicky neaktivní, 48,1 % tvoří nepracující důchodci. Zaměstnaní představují 41,5 %, přičemž většina z nich jsou osoby v zaměstnaneckém poměru – přibližně třetina z celkového počtu jednotlivců tvořících samostatnou domácnost. Nezaměstnaných je 5,6 % jednotlivců.

Tab. 18 Cenzové domácnosti jednotlivců podle ekonomické aktivity v roce 2001

Ekonomická aktivita, postavení v zaměstnání	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Zaměstnaní	335 955	193 370	529 325	59,3	27,2	41,5
<i>Zaměstnavatelé</i>	16 801	4 556	21 357	3,0	0,6	1,7
<i>Zaměstnanci</i>	253 886	165 693	419 579	44,8	23,3	32,9
<i>samostatně činní</i>	56 466	17 053	73 519	10,0	2,4	5,8
<i>Ostatní</i>	8 802	6 068	14 870	1,6	0,9	1,2
Nezaměstnaní	51 042	20 416	71 458	9,0	2,9	5,6
Nepracující důchodci	143 318	470 487	613 805	25,3	66,3	48,1
Ostatní ekonomicky neaktivní	10 993	14 712	25 705	1,9	2,1	2,0
Ekonomická aktivita nezjištěna	24 981	10 902	35 883	4,4	1,5	2,8
Celkem	566 289	709 887	1 276 176	100,0	100,0	100,0

Rovněž struktura domácností jednotlivců podle ekonomické aktivity je u mužů a žen zcela odlišná. Dvě třetiny žen tvořících samostatnou domácnost představují nepracující důchodkyně, zaměstnaných žen je jen 27,2 %. Mezi jednotlivci - muži je naopak, vzhledem k mladší věkové struktuře, nepracujících důchodců pouze čtvrtina a téměř tři pětiny mužů tvoří zaměstnaní. Mezi zaměstnanými muži je větší podíl zaměstnavatelů a samostatně činných než u žen, podobně jako v celé populaci. V souboru jednotlivců - mužů je také více nezaměstnaných než v případě žen – nezaměstnaný je každý jedenáctý z celkového počtu domácností jednotlivců - mužů.

U domácností jednotlivců bydlících v bytě samostatně, kde je podíl žen a starších osob ještě vyšší, již ekonomicky neaktivní osoby převažují; nepracujících důchodců je zde o polovinu více než zaměstnaných osob. V souboru žen žijících v bytě samostatně podíl nepracujících důchodkyň přesahuje 70 %, zaměstnané ženy tvoří jen necelou čtvrtinu. Také u samostatně bydlících mužů je zastoupení nepracujících důchodců vyšší (30,3 %) než u jednotlivců - mužů celkem, většinu však představují zaměstnaní.

Tab. 19 Cenzové domácnosti jednotlivců bydlící samostatně v bytě podle ekonomické aktivity v roce 2001

Ekonomická aktivita, postavení v zaměstnání	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Zaměstnaní	224 965	133 980	358 945	56,3	23,4	36,9
<i>Zaměstnavatelé</i>	11 226	3 278	14 504	2,8	0,6	1,5
<i>Zaměstnanci</i>	172 694	115 164	287 858	43,2	20,1	29,6
<i>samostatně činní</i>	35 747	11 708	47 455	8,9	2,0	4,9
<i>Ostatní</i>	5 298	3 830	9 128	1,3	0,7	0,9
Nezaměstnaní	30 582	11 882	42 464	7,7	2,1	4,4
Nepracující důchodci	121 214	411 745	532 959	30,3	71,8	54,8
Ostatní ekonomicky neaktivní	6 947	8 532	15 479	1,7	1,5	1,6
Ekonomická aktivita nezjištěna	15 778	7 071	22 849	3,9	1,2	2,3
Celkem	399 486	573 210	972 696	100,0	100,0	100,0

Naproti tomu u domácností jednotlivců spolubydlících v bytě s další domácností, v průměru výrazně mladších, tvoří nepracující důchodci jen o málo více než čtvrtinu, zatímco zaměstnaných je více než polovina (56,1 %). Je zde také vyšší podíl nezaměstnaných (9,6 %), což opět částečně souvisí s věkovou strukturou.

V souboru domácností jednotlivců - žen spolubydlících v bytě s další domácností jsou zaměstnané ženy (43,5 %) přibližně stejně zastoupeny jako nepracující důchodkyně (43,0 %), na nezaměstnané připadá 6,2 %, což je třikrát více než u domácností jednotlivkyň bydlících samostatně. Mezi spolubydlícími jednotlivci - muži představují zaměstnaní téměř dvě třetiny a nepracující důchodci pouze 13,3 %; téměř stejně vysoký je však i podíl nezaměstnaných (12,3 %).

Tab. 20 Cenzové domácnosti jednotlivců spolubydlící v bytě s další cenzovou domácností podle ekonomické aktivity v roce 2001

Ekonomická aktivita, postavení v zaměstnání	Cenzové domácnosti jednotlivců (abs.)			Cenzové domácnosti jednotlivců (v %)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Zaměstnaní	110 990	59 390	170 380	66,5	43,5	56,1
<i>zaměstnavatelé</i>	5 575	1 278	6 853	3,3	0,9	2,3
<i>zaměstnanci</i>	81 192	50 529	131 721	48,7	37,0	43,4
<i>samostatně činní</i>	20 719	5 345	26 064	12,4	3,9	8,6
<i>Ostatní</i>	3 504	2 238	5 742	2,1	1,6	1,9
Nezaměstnaní	20 460	8 534	28 994	12,3	6,2	9,6
Nepracující důchodci	22 104	58 742	80 846	13,3	43,0	26,6
Ostatní ekonomicky neaktivní	4 046	6 180	10 226	2,4	4,5	3,4
Ekonomická aktivita nezjištěna	9 203	3 831	13 034	5,5	2,8	4,3
Celkem	166 803	136 677	303 480	100,0	100,0	100,0